

1 Teheran

Na twee dagen in de 'Islamic Republic of Iran', zoals trots op mijn visum staat vermeld, is het duidelijk dat het leven onder een repressief religieus regime – waaraan ik in het vervolg zal refereren als de drie Iranese erren – de mensen niet verlost heeft van hun gevoel voor humor. Sterker nog; wij serieuze Hollanders kunnen wat dat betreft nog wat leren van de Iraniërs. Dat begon al in het vliegtuig van Frankfurt naar Teheran, waar toch zo'n 90 – 95 procent van de passagiers van Iranese afkomst was. De captain meldde al min of meer dat de bar open zou gaan als we op vlieghoogte waren, en toen we

eenmaal op 37.000 voet waren gearriveerd 'ging de bar los'. Ik heb nog nooit zoveel stewardessen met wijnflessen en drank door de gangpaden zien af- en aanlopen, zelfs nog toen we al bezig waren met de nachtelijke afdaling naar Imam Khomeini International Airport. Toen we aan de gate arriveerden deden alle dames aan boord - roef! – hun hoofddoekjes om, iets wat de locals duidelijker met meer routine afging dan de westerlingen. Het keervolk hoefde er uiteraard alleen maar voor te zorgen dat ze met hun adem

de douanebeambten niet bedwelmden; iets waar ze uiteraard een handig middelje voor hebben, iets in de trant van ons pepermuntje.

Wij toeristen mochten ons onderwerpen aan de visumprocedure; iets waarvan je verwacht dat dat met serieuze en uitgestreken gezichten wordt aangepakt maar nee hoor, ook dat ademt de sfeer van dat die formaliteiten nou eenmaal voorgeschreven zijn maar dat het niet al te serieus moet worden genomen. Ook toen we het begeerde stickertje eenmaal in ons paspoort hadden, moest er nog even een douanebeambte worden gevonden voor de counter 'foreigners'; die stond ongetwijfeld even buiten in de aangename nachtkoelte een sigaretje te roken.

Na de formaliteiten en voorzien van de juiste bagage konden we kennis maken met onze lokale (en voor toeristen verplichte staats-)gids Mahboubeh, een pittig dametje, en onze chauffeur Abbas, waarna we aan boord konden gaan van onze bus van het gerenommeerde merk Zhongtong voor een uurtje rijden naar ons hotel in hartje Teheran. En wat voor ons wel weer humor is, is dat de kamer ook als

gebedsruimte te gebruiken is – inclusief gebedsmatje, een prachtige koran en een pijl op de muur die de richting van Mekka aangeeft, plus nog wat typisch sjiitische zaken die ik niet thuis kan brengen en die uit dat gebedsmatje kwamen vallen. Daar steekt onze schrale en steeds zeldzamer wordende hotelkamerbijbel toch wat minimaal tegen af.

De volgende ochtend storten we ons in het verkeer, met als eerste doel een geldwisselkantoor om ons te voorzien van de nodige miljoenen aan Rials, het

Iranese geld. Dankzij de jaren van inflatie hebben ze financieel gezien toch wel wat last van teveel nullen, maar daar heeft men een typisch Iranese oplossing voor gevonden. Neem bijvoorbeeld het briefje van 500.000 Rial (ongeveer 15 Euro): in de spreektaal heft men het dan over 50.000 Toman. Maar om nu te zeggen dat één Toman tien Rial is werkt dan ook weer niet, want men laat in de spreektaal die duizend ook gewoon weg. En zo staat er op de achterkant dus het getal 50. Conclusie: een

briefje van vijftig is 50.000 Toman of een half miljoen Rial. Appeltje eitje toch? Je moet toch wat in een taal waar heel veel woorden nodig zijn om iets te vertellen.

Met de knip vol Iraans geld gaan we ons rondje doen langs de bezienswaardigheden, en al rijdend door de monsterlijk uitgestrekte hoofdstad die langzaam de steile hellingen van het Elboerzgebergte opklimt, valt ons wat op aan de vele motorfietsjes. Die dingen zijn in het drukke verkeer immers reuze handig want je kunt er veel meer op vervoeren dan in de belachelijk uitziende, lokaal in licentie gefabriceerde Kiaatjes Pride-met-kofferbak. En dan heb je het voordeel van de helmplicht: die voldoet ook als je je helm aan je stuur hangt of, wat bij de nieuwere, scooterachtige modellen het geval is, het stuur geen plaats biedt aan een helm en je hem dus

gewoon thuis kan laten. Of in de winkel. Dat geldt ook wanneer je een windscherm-met-stoffen-afdakje plaatst; dat is ook een prima alternatief voor een dop op je hoofd. Dat alles wordt uiteraard een ander verhaal wanneer je een agent tegenkomt, maar die kans is niet zo groot: driekwart ligt in hun auto te soezen in de schaduw van een viaduct, terwijl het resterende kwart in hun beruchte groenwitte busjes jaagt op vrouwen die zich onttrekken aan de hoofddoekjesplicht.

Maar dat maakt die vrouwen niet schichtig hoor, het is ondanks de hoofddoekjes en chadors wel duidelijk wie hier de boks aanhebben. Veel gelegenheden worden 'bevrouwd' in plaats van bemand en het valt op dat die vrouwen ook geen moeite hebben met mannenhumor, zoals in het Golestanpaleis waar je je schoenen moet uitdoen en slofjes moest aantrekken. Tja, en in zo'n warme omgeving gaan de schoenen er niet frisser op ruiken wanneer je er een paar verse zweetkakken uittrekt, maar de dames meldden dat ze een vent thuis hadden dus wel wat gewend waren inzake zweetvoeten. En na afloop zwaaiden ze ons nog uit ook, enerzijds wel jammer want ik had van door de entredeur een illegale foto willen maken van de 'no photo'-spiegeltjeshal.

Maar ach, we zullen deze reis vast wel meer spiegeltjes en kraaltjes zien – de Iraniërs houden wel van wat kitsch. Je hoeft alleen maar een lampenzaak in Teheran te bekijken om daarvan overtuigd te raken. Ik houd jullie op de hoogte van het verloop van deze reis die vanuit Teheran zuidwaarts voert richting Qom, Kashan, Yazd en Kerman!

Qom

Yazd is een mooie stad, maar je komt er niet zomaar. Oh nee, dat ligt niet aan de wegen hoor, die zijn veel beter – en breder – dan verwacht, en men is overal opvallend intensief aan het bouwen aan verbeteringen van de infrastructuur, iets wat de komende jaren alleen maar zal toenemen nu het embargo tot een einde is gekomen. Nee, het probleem ligt meer aan de papieren kant, je weet nog, de drie Iranese erren? Welnu, gisteravond namen wij afscheid van onze chauffeur Abbas die met een

andere toeristengroep vanuit Kashan richting Teheran zou vertrekken, en zo maakten we vanochtend kennis met onze nieuwe chauffeur Ferhad alvorens op weg te gaan naar het ruim 300km zuidoostelijker gelegen Yazd (spreek uit: Yáz-dûh). Het was een mooie, zonnige dag, een van de 365 zonnige dagen die elk jaar hier kent, en al snel waren we bij de 'Esfahan Expressway' waar Ferhad bij de tol – alle snelwegen zijn tolwegen hier – ook nog even zijn 'permit' moest

laten afstempelen. En je voelt hem al aankomen: permit niet in orde, of ze hadden daar het juiste stempeltje niet, of de kanarie had zich verslapen, whatever: we moesten ons vervoegen bij het hoofdbureau in Kashan, juist ja, waar we net vandaan kwamen. Dus nu, twee uur na vertrek, staan we bij dat bureau waar onze Ferhad het als Joris tegen de Iraanse Draak van de Drie Erren zal opnemen.

Ferhad is trouwens ook een typisch voorbeeld van de moderne Iraniër. Hij ziet er met zijn staartje en ongeschoren look uit als een rocker en dat blijkt hij dan ook te zijn; fan van Metallica, Iron Maiden, Megadeth maar ook van het klassieke werk van Pink Floyd. En verder van de lokale bands natuurlijk, want met name Teheran kent een veelzijdige en progressieve muzieksceen. Muziek van buitenlandse bands is tegenwoordig geen probleem meer; die haal je gewoon van het internet af maar een concert of festival bezoeken zit er helaas (nog?) niet in. Iranese rockfeestjes zijn kleinschalig en op huiskamerniveau. Ook al is hij buschauffeur; het is een erudiete vent die goed Engels spreekt en een brede kijk op zijn land en de wereld heeft. Door mensen als hem en Mahboubeh, onze pittige reisleidster, gun je Iran de hoop op verdere vooruitgang nu de sancties zijn opgeheven.

Niet dat het hier armoede is hoor; integendeel zelfs: de winkels liggen vol met levensmiddelen maar ook kleding, schoeisel, gebruiksartikelen en bouwmaterialen. Na zoveel jaren van sancties hebben de Iraniërs hun economie zelfbedruipend gemaakt: bijna alles maken ze zelf. Merkwaardig genoeg zie je ook merken uit het Land van het Kwaad zoals Pepsi en Coca-Cola, in licentie gemaakt in Iran. Kennelijk is de druk van de bevolking om aan 'het echte spul' te komen zo groot, dat de regering dit heeft toegestaan om smokkelen te voorkomen. Okee, je hebt natuurlijk de lokaal gemaakte

Zamzamcola die volgens insiders niet verkeerd smaakt, maar voor de jonge hippe mensen is het natuurlijk 'not done' om met zo'n blikje gespot te worden, ook al lijkt het sprekend op een Coca-Colablikje. Hetzelfde zie je gebeuren op de alcoholvrije biermarkt, waar merken als Bavaria, Baltika en (merkwaardig genoeg de Drie Hoefijzers) gespot worden naast de lokale merken Delster en Istak.

Maar nu even terug naar de 'roots'; ons bezoek aan de Hazrat-e Masumeh in de stad Qom; de tombe van Fatima, de zuster van de achtste Sjiitische imam Reza. Het Sjiitische geloof draait om de twaalf imams waarvan de eerste, Ali, de illustere zwager van de profeet Mohammed was, en de twaalfde, de Imam van Deze Tijd, nog in de planning zit – al geloven sommigen dat hij ergens verborgen leeft sinds de 10^e eeuw. Reza stierf in de negende eeuw en is de enige van het elftal die opgebaard ligt in Iran: in de heilige stad Mashad. Dat maakt Qom dus tot de tweede heilige plaats van het land; ongeveer te vergelijken met Lourdes. Je mag de stad niet in; aan de rand ligt een parkeerplaats vanwaar

pendelbussen rijden – maar niet lang meer; men is druk aan het bouwen aan een hypermoderne monorail.

En dan de Hazrat-e Masumeh! Uiteraard zijn hier twee bewaakte ingangen; eentje met draaihekjes voor de heren, en een soort overmaatse paskamer voor de dames waar zij een chador krijgen aangemeten – het hoofddoekje is hier niet voldoende. Naast het traditionele zwart is er kennelijk ook keuze uit fleurige dessins, want geen van onze vrouwelijke reisgenoten komt als een zwarte barbamamma

naar buiten. In het enorme complex voel je je een beetje blasfemisch, al trekken we niet echt bijzonder veel aandacht. De toerist begint langzamerhand een bekende verschijning te worden, al begint een orthodox type een tirade te houden tegen onze Mahboubeh en haar voor dit heiligdom verplichte begeleidster, maar dat had meer te maken dat de mannen in ons gezelschap officieel niet door vrouwen begeleid mogen worden. Dat houdt ook in dat wij de tombe zelf niet mogen bezoeken en de dames wel, maar dat is geen straf: die staat namelijk in een welhaast buitenwerelds mooi gebouw, je gelooft je ogen niet, ik heb nog nooit zo'n oogverblindend staaltje van islamitische bouwkunst gezien. Een van de twee koepels is van puur goud, net als de 'Iwan' (de poortvormige, rijk bewerkte ingangspartij) voor de heren – die voor de dames is uitgevoerd in oogverblindend zilver. En voor de rest - de wanden, de minaretten, de overige koepels - is het een pracht aan blauwe, turquoise en terracotta geglazuurde tegels – wat een ongelofelijke schoonheid, en de aanwezigheid van de devote stroom van mensen die vanaf het immense voorplein in- en uitstromen versterken het gevoel van op een heel bijzondere plek te zijn alleen maar.

Eenmaal weer buiten kom je in de hectiek van een bazaar; niets dan winkeltjes die het Sjiitische equivalent van onze rozenkransen, Mariabeeldjes, bidprenten en wijwatervaatjes verkopen – met daarnaast natuurlijk het nodige voor de inwendige mens. Het geurt er naar rozemarijn en koriander, versgebakken brood en stoofpotjes en je kunt er een lokale lekkernij kopen, een soort van soesjes met saffraan waarop Mahboubeh ons trakteert. Nee, ik kom in een later verslag terug op de verfijnde Iranese keuken.

Een heel bijzondere en devote plek om te bezoeken. Pas als we weer onderweg zijn, realiseer ik me dat ik daar rondliep in m'n Dr. Keith-T-shirt, da's nou ook niet bepaald een verfijnde keuze. Maar het pleit wel weer voor de ruimdenkendheid van dit verder zo religieuze land dat ze me niet eruit gesmeten hebben . .

Yazd

Iran is een zichzelf in een rap tempo vernieuwend land; overal zie je dat de oude wijken vervangen worden door nieuwbouw. Dat is niet alleen de vooruitgang en de wens om in ruimere en modernere huizen te wonen maar het heeft in dit geologisch instabiele land ook een andere kant: na de desastreuze aardbeving die de historische stad Bam in 2003 van de kaart veegde en 31.000 levens kostte, wil men ook in veiliger huizen dan de weliswaar kleurrijke maar kruimelige traditionele gebouwen wonen. De nieuwbouw ziet er weliswaar gammel uit, maar op de bouwplaatsen zie je dat er een stevig en schokbestendig staal- of betonskelet schuilgaat onder de protserige façades en de grauwgestucte of bakstenen zijgevels.

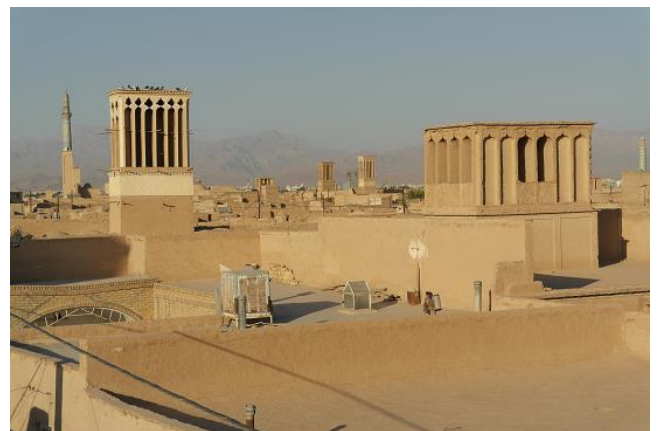
Een en ander houdt wel in dat de middeleeuwse binnensteden met hun karakteristieke overwelfde

straatjes en gebouwen van leem en stro aan het verdwijnen zijn, maar er zijn gelukkig ook veel van die oude stadscentra die de status van cultureel erfgoed hebben gekregen. Yazd is daar een goed voorbeeld van; het is een bedrijvige, grote stad met één miljoen inwoners, maar in het oude centrum kun je heerlijk dwalen door de steegjes en bazaars, waar zowel de bevolking als de 'bazari', de winkeliers, je aanspreken en dan is het bij die laatste niet om je wat aan te smeren. Neeneenee, dat zijn streken van Arabieren en niet van de verfynd van geest zijnde Perzen!

Wanneer je wat wilt kopen dan moet je uiteraard wel stevig afdingen, maar alles gaat er rustig, beleefd, respectvol en met de nodige humor aan toe. Het lijkt meer op hoe het er in de zuidoost-Aziatische landen aan toegaat dan bij de Arabieren (die door de Iraniërs 'bandari', zeelui – of letterlijk: havenmensen worden genoemd).

Ons hotel in Yazd is ook gevestigd in het oude centrum; het is een historisch Perzische villa met een koele groene binnentuin, waar de tafels en 'taghts' – de grote, bedachtige zitbanken – van het restaurant overschaduwde worden door bomen waarin de lokale duifjes hun typische gekoer laten horen. Rond deze tuin met zijn centrale waterpartij zijn de kamers gegroepeerd; het zijn klassieke, overwelfde ruimtes met dubbele, openslaande deuren over de hele voorkant. Uiteraard zijn ze voorzien van airco en modern sanitair. Typisch van die oude gebouwen is dat ze als het ware 'in de grond' staan: je daalt met een trap af naar wat je het 'kelderniveau' zou kunnen noemen, maar dat is dus waar men woont en slaapt rond de binnentuin. Dat heeft twee voordelen: het is een stuk koeler in dit woestijnklimaat, maar ook kan de watervoorziening inclusief de vijver handiger worden aangesloten op de 'qanats', de onderaardse waterkanalen. In een volgend reisverslag zal ik daar meer over vertellen.

Die oude wijkjes, uit leem en stro opgebouwd, voldoen wel helemaal aan het beeld van wat wij van de oude woestijnsteden hebben. Stel je die kronkelende straatjes voor, met tussen de woonhuizen winkeltjes, hamams (badhuizen die zich uiteraard ook op kelderniveau bevinden), theehuizen en eethuisjes. In ons hotel kun je vanaf het dak alles van boven bekijken, en dan zie je de aaneenschakeling van vierkante gebouwen met de ronde

koepeltjes erop, en een woud van 'baghirs' – windtorens die de warme bries naar een koele vijver op kelderniveau geleiden, vanwaar de afgekoelde luchtstroom zich door het huis verspreidt – een slimme, eeuwenoude vorm van airconditioning. Je ziet ook de koepels van de waterreservoirs en de moskeeën die boven de terracotta huizen uitsteken als veelkleurige oceanstomers; hun dubbele minaret en de 'ivans' (de hoge, blokvormige toegangspoorten) schitterend in glanzend blauw, wit en turquoiseglazuur.

Vooraf in het roze ochtend- en oranje avondlicht is de aanblik adembenemend mooi.

Eethuisjes! Ik noemde al eerder de verfijnde Perzische keuken, die zo verschilt van die van de omringende landen. Het doet allemaal een beetje Frans aan maar dan anders. Ontbijt bijvoorbeeld is relatief sober; het platte, pannenkoekachtige brood wat men ook hier 'naan' noemt, een gebakken of gekookt eitje, feta, een keur aan jams en honing, thee, vruchtensap, eventueel wat komkommer en

tomaat – de Iranese tomaten zijn overheerlijk – en tot slot een moot watermeloen. Lunch en diner zijn allebei warme maaltijden en uiterst gevarieerd, al is saffraanrijst wel het bindmiddel. Simpele gerechten zijn kebabs van kip of lam, maar je kunt ook verrukkelijke schotels van aubergine, linzen en kikkererwten treffen, de meest uiteenlopende salades met yoghurt dressing maar ook lams- en kamelenstoofschotels met aardappelen in heerlijke sauzen, en dat alles verfijnd met de meest uiteenlopende kruidenmixen waarin koriander de boventoon voert. Opvallend is, dat geen van de gerechten vet zijn, ook al zie je oogjes op de sauzen. Als dessert moet je natuurlijk aan het typisch Iranese rozenwater-saffraanijs en dan is er nog een keur aan overheerlijk fruit. Als drankje kun je er vruchtensap of Iranese 'plain lass' – de bekende yoghurt drank met zout, maar dan met kervel en mint – bij nemen, maar er is ook keuze uit diverse vruchtenmaltbiertjes. In een restaurant krijg je altijd thee van het huis na afloop.

Maar je kunt het uiteraard ook heel anders doen. Op de bazaar spotten we een koelvitruine met geitenkoppen – zowel de geheel intacte als geschilde variant, ik geloof niet dat we willen weten waar die in terechtkomen, ik vermoed in de Iranese snackbars waar je een 'sandwich margh' moet mijden (margh = hersenen). Gelukkig heb je ook de westerse variant waar je hamburgers en pizza's kunt krijgen – om mee te nemen of ter plekke op te eten. De zaak die wij bezochten had een professioneel uitzienende, roterende pizzaoven waar de bakplaten met een waterpomptang ingezet en uitgehaald werden. En wil je een toetje: naar een ijssalon, banketbakkerij of zoetwarenwinkel hoef je hier ook niet lang te zoeken. In elke zaak is men benieuwd waar je vandaan komt, in welke plaatsen je bent geweest en men besluit unaniem met: 'Welcome in Iran, thank you for coming'. Hartverwarmend!

Kerman

Zo, we zijn net vertrokken uit Kerman voor onze langste busreis van deze vakantie: vijfhonderdtachtig kilometer naar Shiraz, waarbij we het ruim vierduizend meter hoge Zagrosgebergte oversteken. Dat klinkt hoger dan het is, omdat beide steden zelf al boven de vijftienhonderd meter hoogte liggen, wat zorgt voor aangenaam koele nachten. En ook over de wegen maak ik me niet zoveel zorgen; die zijn

breed en goed onderhouden, en – vreemd genoeg – door het gehele land uitgebreid, haast overvloedig tweetalig bewegwijzerd: zowel in het Farsi als Engels. Handig! Je hebt de twee keer driebaans tolsnelwegen, de twee keer tweebaans autowegen met een tussenberm van soms wel een kilometer breed, en de gewone provinciale tweebaans wegen. Stuk voor stuk volgen ze eeuwenoude karavaanroutes door het wonderbaarlijk lege woestijnlandschap, hoofdzakelijk bestaand uit woestijn met een fata morgana-achtige horizonafscherming van hoge,

ruwe bergen die vrijwel in de achtergrond opgaan. Soms zie je de oude routebakens, de minaretachtige ‘mils’ nog langs de weg, net zoals de karavanserai die soms vervallen zijn, maar tegenwoordig in rap tempo worden omgetoverd tot historische hotels.

Woestijn! Stel je daarbij niet de stereotiepe zandduinen voor, maar meer een kale, met pollen vegetatie begroeide vlakte. En dan vraag je je af hoe hier in dit gortdroge land een hoogwaardige beschaving kon ontstaan! En dat niet alleen, maar stel je dan voor wat we gisteren meemaakten net buiten het stadje Mahan, op de route van Kerman naar Bam. Stel je voor, je rijdt door de kale, bergomzoomde woestijnvlakte en daar doemt plots een groene oase op, omzoomd door een hoge, terracotta muur van bakstenen en leem met stro: de Perzische Bagh-e Shazde tuinen. Weliswaar van recente datum; aangelegd in 1873 door prins Abdul Hamid Mirza maar volgens een eeuwenoud stramien van Perzische oorsprong, en later in Europa geïmiteerd door de grote koningshuizen.

Bij de poort stap je van de woestijn in een waar paradijs van waterstromen, vijvers, watervallen en fonteinen, omgeven door een ware bloemenpracht en overschaduwd door een waar woud van cypressen en heesters, alles in een strak symmetrisch patroon aangelegd. Deze Tuin van Eden wordt onderbroken door paviljoens met een verdieping, vanwaar Abdul Hamid Mirza al dit moois op zijn best kon aanschouwen. En anno nu is

het een topbestemming voor de Iraniërs; hele families komen zich hier vermaken, de kinderen pootjebadend tussen de eendjes in de ondiepe ‘oversteekplaatsen’ terwijl de ouders hun picknickleedje ontvouwen. Ik voel me ook even kind en rol de broekspijpen op, tot grote hilariteit van de ‘locals’ en mijn medereizigers. Wat een fijne, blijde plek vol positieve uitstraling! Geen wonder dat het Perzische volk zoveel grote dichters heeft voortgebracht.

Maar – dat is niet het enige wat ze hebben voortgebracht, want zo’n tuin kan natuurlijk niet bestaan zonder water – en je ziet daar hier massa’s van voorbijstromen. Hoe kregen ze dat voor elkaar? Het antwoord is ‘qanats’; ondergrondse aquaducten van soms meer dan vijftienghonderd jaar oud die

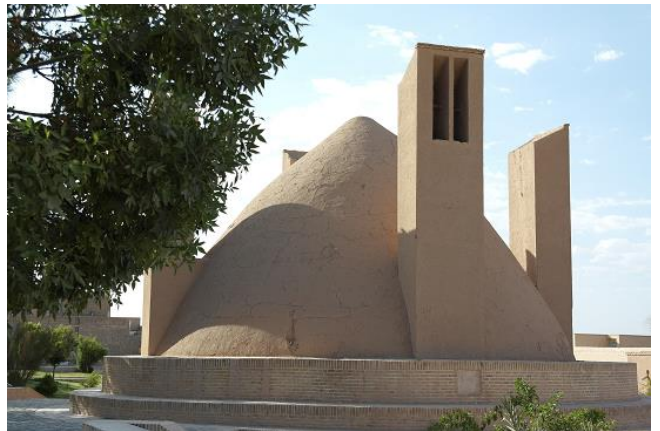
vandaag de dag nog steeds functioneren. In Yazd bezochten we het watermuseum, iets wat in eerste instantie de nodige hilariteit opwekte (tentoonstelling van zoet en zout water, water met of zonder bubbels, water met een smaakje misschien?) maar in het in een prachtig gerestaureerde oude villa gevestigde museum wordt uit de doeken gedaan hoe de 'moghanniha' (letterlijk: gravers) met gevaar voor eigen leven de ongeveer 50.000 kilometer aan ondergrondse kanalen, waterreservoirs en graanmolens bouwden.

Dat begon allemaal met een 'waterzoeker' die hoog op de berghellingen speurde naar tekenen van een waterbron, die vervolgens werd uitgediept, en via een stelsel van flauw hellende kanalen, waarin de gravers nét konden staan en werken, en verticale schachten, naar de steden en dorpen voerden. De kanalen werden verstevigd met houten of gemetselde bogen maar desondanks vielen er door instortingen veel slachtoffers. De moghanniha droegen witte

kleding en idem dito gewatteerde mutsen, zodat hun lichamen bij een instorting makkelijker terug te vinden waren . .

In de steden en dorpen werden enorme, halfondergrondse koepelvormige waterreservoirs gebouwd, gekoeld door vier windtorens; bouwwerken die je nog overal in de oude stadscentra ziet staan, evenals de diepe, overwelfde trappen waarmee de gewone man kon afdalen om vers water te halen. Vandaar vertakten de 'qanats' zich, en kwamen her en der boven in de verdiepte binnentuinen van de villa's zodat men daar -letterlijk- stromend water had via de centrale vijver. Dankzij dit ondergrondse systeem ging er vrijwel niets verloren door verdamping, en op plekken met veel verval werd de waterkracht zelfs benut om graanmolens aan te drijven; een bewonderenswaardig staaltje techniek – zelfs in deze tijd.

En zo komen de paradijselijke, hellende tuinen van Bagh-e Shazde dus ook aan al dat water: bovenaan stroomt het uit een 'qanat', om er onderaan weer in te stromen, op weg naar de dorstige kelen van de stad Mahan.

Inmiddels hebben we dankzij m'n schrijverij al een honderdvijftig kilometer van de reis afgesnoept, dat schiet lekker op zo. En Ferhad heeft zojuist de tank weer volgegooid; honderddertien liter diesel voor het enorme bedrag van 30.000 Toman, omgerekend zo'n negen Euro . .

Persepolis

Je zult je misschien afvragen: hoe zijn die hotels nou, waar Sil op zijn reis overnacht? Nou, ik zal je geruststellen: die zijn prima in orde, en zeer zeker van de menselijke kant – het personeel is hoffelijk en vriendelijk zoals je haast al verwacht in dit land met zijn uiterst sympathieke bevolking. Neem bijvoorbeeld hotel Akhavan in Kerman, gerund door de gebroeders Akhavan en hun familie. Dankzij hen wil je daar nooit meer weg! En dan was het qua kamer ook nog eens het meest comfortabele, gewoon zoals je verwacht al stond er een lawaaierige, spierwitte gezinskoelkast en was de ruimte achter het deurtje waar je normaliter de minibar verwacht, leeg. En wordt de badkamer volledig geïnundeerd als je doucht, maar alle hotels hebben hier goede douches; geen water wat uit allerlei openingen spuit

behalve de douchekop, en die heeft ook altijd een werkend scharnier zodat hij op je gericht blijft en niet op de muur. Wel is er totnutoe in elk hotel een probleem met het toilet, wat na eerste gebruik blijft doorlopen. Maar je hebt hier overal een kontenwaskraan-met-slang naast de toiletpot, en daar kun je het reservoir dan weer mooi mee bijvullen.

Bouwtechnisch wil het nog wel eens rammelen, zoals in ons huidige hotel Eram, gelegen aan het 'damrak' van de anderhalf miljoen inwoners

tellende stad Shiraz. Letterlijk dan! Een luxe stadshotel met een enorme lobby en idem dito kamers – dubbel bed, zithoek, bureau, L-vormige keuken met dubbele spoelbak (da's toch niet raar, een keuken in een hotelkamer, toch?) en een ook zichzelf inunderende badkamer. Een verstandig iemand had het plan daarin een revolutie te ontketenen: hij had een afvoerputje recht onder de douchekop gemaakt! Maar ja, dat lag dus bovenaan de helling, ver van het lager gelegen putje pal voor de entree deur dus dat heeft men maar weer weggehaald en met een soort kauwgumachtige kit dichtgemaakt. Merkw aardiger is, dat de waterleidingdruk hier op de 6^e etage geregeld wordt door een soort van vliegtuigmotor boven het plafond; als je hebt gedoucht of de WC hebt doorgetrokken staat de hele badkamer nog een minuut of wat na te daveren. Maar er staat hier een aircounit van Iranes fabricaat onder het raam, een uiterst efficiënt apparaat van industriële capaciteit en met idem dito geluidsniveau, al valt er mee te leven als je de ventilator op de laagste stand zet.

Helemaal lachwekkend was het op zich chique lunchrestaurant waar we een dag of wat geleden waren. Heel modern, maar als je rondkeek dan viel het al snel op dat er ook hier wat opleverpuntjes waren blijven liggen. De stopcontacten bijvoorbeeld, allemaal van verschillend type en geeneen zat er recht. Dat gold ook voor een ventilatierooster wat de architect kennelijk uit had willen lijnen met de onder een hoek staande voorgevel, maar het zat er zo'n eind vandaan dat het er niet uitzag. En voor de sfeer had men een heuse gaslamp geïnstalleerd, jammer genoeg net onder de aircounit zodat die wel wat op een dadaïstisch, halfgesmolten kunstwerk was gaan lijken. En om op die stopcontacten terug te komen: men wil nog wel eens besparen op de schroefjes waarmee die aan de wand bevestigd horen te worden, zodat je met beleid je oplader moet verwijderen om te voorkomen dat je een halve meter hotelbekabeling uit de muur trekt.

Maar, zoals eerder gezegd, de lieve mensen hier maken al die kleine details ondergeschikt, en ik heb nog steeds volle bewondering voor hoe men dit land op de rails heeft gehouden gedurende die jaren van

embargo. En je vindt er uiteraard ook bouwwerken die wel kloppen, en zelfs in dit door aardbevingen geteisterde land de eeuwen hebben getrotseerd. Iets wat overigens niet geldt voor het iets meer dan vijftig kilometer buiten Shiraz gelegen Persepolis, de ruim 2500 jaar oude, Achaemenidische hoofdstad van keizer Darius I die de troon besteedde in 518 vóór Christus. Uiteindelijk hebben hij en zijn opvolgers Xerxes I en II, en vervolgens Artaxerxes I, II en III er maar van kunnen genieten tot Alexander de Grote de boel in 330

vóór Christus platbrandde. Vervolgens werd de stad uit de historie en uit het landschap gewist; de ruïnes verdwenen onder het zand. Pas in de 20^e eeuw werd de stad herontdekt, en in de jaren dertig werd begonnen met de opgravingen en renovaties.

Wanneer je vanaf de enorme parkeerplaats - blij dat wij hier in het laagseizoen zijn! - hebt verlaten en, gewapend met een entreekaartje, het souvenircircus bij de ingang hebt gepasseerd, kun je het tegen de helling van Mt. Rahmat (de Vergevingsberg) gelegen complex bezoeken. Het ligt op een enorm plateau, gebouwd van enorme steenblokken die zo precies op elkaar passen dat je er geen papiertje tussen krijgt - die universele, vergeten bouwmethode die je over de hele wereld tegenkomt; bij de Tiwanaku in de Andes, de Khmer in Zuidoost-azië en bij de oude Egyptenaren. En dan boven staan daar de restanten van die enorme stad, nog steeds indrukwekkend. Je ziet kruisbestuiving van over de hele antieke beschaafde wereld; naast de typisch Perzische gevleugelde poortwachters tot Griekse volutenkapitelen en Egyptische kroonlijsten. Je stelt je nog makkelijk voor hoe je hier tweeëneuhalf millennium geleden zou hebben rondgewandeld in deze pronkstad, voornamelijk bedoeld om de gasten te imponeren.

Vanaf het plateau zie je tussen de bomen beneden de restanten van nog een vergaan rijk: het Perzië van Sjah Reza. In 1971 liet hij hier een waanzinnig luxe tentenkamp bouwen, met marmeren badkamers en vanuit Parijs ingevlogen voedsel, om samen met 65 wereldleiders het vijventwintighonderdjarig bestaan van Perzië te vieren. Deze spijzucht was de druppel voor het Iraanse verzet onder leiding van Khomeini vanuit de heilige stad Qom, en leidde direct tot de revolutie van 1979. Wat rest van dat tentenkamp zijn de ondergestoven straten en de trieste skeletten, en zo zie je maar weer: hoe hoger je klimt, des te dieper je valt. Dat is een wet die geldt door de eeuwen.

In een volgend verslag, wanneer we Sjah Abbas' hoofdstad Isfahan hebben bezocht, zal ik wat meer vertellen over de kruisbestuiving van Perzische en Islamitische bouwkunst, die tegeltjespracht die je hier door het hele land ziet.

Isfahan

Isfahan! De oude hoofdstad Nesf-e Jahan ('De Helft van de Wereld') van zowel de 11^e-eeuwse Seltsjoeken als van Sjah Abbas vanaf 1587, tsjonge, wat heb ik verheugd om deze stad te zien. Fijn dat deze reis zo mooi opbouwt van de landelijke uit leem en stro opgebouwde steden naar het turquoisebetegelde hoogtepunt van de Perzische historie en deze parel als laatste bewaart. Wat een prachtig moment om, tussen de flanerende bevolking en het leger aan tuinmannen die de boel meticuleus onderhouden, door de weelderige Perzische tuinen tussen Abbas' magnifieke

ontspanningspaviljoen Chetel Sotun naar zijn hoofdpaleis Ali Qapu te wandelen, langs dezelfde route die deze grote en invloedrijke vorst honderden jaren eerder aflegde.

Dat Ali Qapu-paleis met zijn grandioze veranda en de verfijnde ruimtes om muziek te beoefenen en gasten te ontvangen, kijkt uit op het ongelooflijke plein Nasq-e Jahan, wat het hart vormde van Abbas' hoofdstad.

Oorspronkelijk een poloveld, maar door de jaren uitgroeid tot het imposante plein zoals

het er nu bijligt: wandelwegen, tuinen en waterbassins met fonteynen, omgeven door een dubbele galerij met winkeltjes en een bazaar – onderbroken door het Ali Qapu-paleis aan de westkant, de ertegenover liggende Sheikh Lotfollah-moskee (nu een museum) die opvalt door zijn asymmetrische opbouw, aan de zuidkant de monumentale, nog steeds in gebruik zijnde Imam-moskee en aan de noordkant de bazaarwirwar die er ongeveer nog net zo bijligt als in de tijd van Abbas, al zijn de er verkochte artikelen natuurlijk wel met hun tijd meegegaan. Oh ja, en om je een indruk te geven: het plein, wat na de revolutie van 1979 de ietwat saaie benaming 'Imam-plein' heeft gekregen, meet 500 bij 150 meter en wordt daarmee alleen overtroffen door de saaie steenvlakte van het Plein van de Hemelse Vrede in Beijing.

In mijn vorige verslag beloofde ik om op de Perzisch-Islamitische bouwkunst terug te komen, en de Imam-moskee is een goede, zo niet de beste plek om daarmee te beginnen. Onze knappe en pittige gids Mahboubeh (spreek uit: Machboeb) kon haar tranen van ontroering om op deze plek te zijn amper bedwingen, en terecht: het is zonder twijfel een hoogtepunt. Een gebouw wat met zijn

veelkleurige en minutieuze tegeltableaus lijkt te zweven, en ondanks zijn grootte volledig op vriendelijke en menselijke schaal blijft. De warme, manshoge marmeren lambriseringen nodigen uit om aangeraakt te worden en wanneer je die tableaus daarboven van dichtbij bekijkt, dan is elk tegeltje een waar kunstwerk van zeven op elkaar liggende glazuurlagen. Magnifiek! En het gebouw heeft ook een geheim; wanneer je recht onder de koepel staat en in je handen klappt, hoor je zeven echo's. De plek is aangegeven met een donker vierkant in de turquoise tegelvloer.

Kleiner maar zeker net zo mooi is die asymmetrische Sheikh Lotfollah-moskee, met zijn op turquoise vlechtbundels rustende gouden koepel. Je kunt uren doorbrengen met alle pracht te bekijken en op je in te laten werken. Je kunt deze bouwwerken fotograferen, maar de kracht en betovering ervan kun je alleen maar ervaren door ze te bezoeken. Samenvattend kun je zeggen, wanneer je ze vergelijkt met de Christelijke kathedralen, dat dat huizen zijn van God, op goddelijke schaal. De Perzisch-Islamitische bouwwerken lijken de boodschap

door te geven van een God, die de mensen een gebouw schenkt op menselijke schaal om hun geloof te belijden.

Die menselijke schaal is trouwens eenvoudig te verklaren: de bouwwerken zijn allemaal gebaseerd op de Gulden Snede. En dat verklaart ook die asymmetrie van de Lotfollah-moskee; die heeft te maken met positie ten opzichte van het Nasq-e Jahanplein, wat ook volgens de Gulden Snede is gemaatvoerd. Sterker nog; het gehele oude Isfahan is volgens die wet gemaatvoerd en gearrangeerd; zelfs de locatie van de beroemde historische bruggen over de in deze periode van het jaar droogstaande Zayandehrivier; de Pol Si-o-Seh met zijn drieëndertig bogen, de Pol Chubi, de Pol Khaju en de Pol Shahrestan. Vanavond hebben we gedaan wat de meeste Isfahani doen; flaneren door de parken aan weerszijden van de droogstaande rivier en over de oude bruggen. Geweldig; je ziet mensen picknicken, gewoon zitten, dollen met hun kinderen en de jongeren zitten met hun mobieltje te spelen - in Iran heeft iedereen er eentje, waarbij de nieuwste modellen Samsung favoriet zijn – of te werken achter hun tablet of laptop. Ik raakte aan de praat met twee jonge architectuurstudenten, die de Chubi-brug aan het schetsen waren. En aan de voet van de Khaju-brug zette een zwaarbesnorde Isfahani met luide stem een klassiek gezongen liefdesverhaal in voor zijn groepje toehoorders. Een perfecte soundtrack voor de oude bruggen die uit een duizend-en-één-nachtensprookje lijken te zijn weggelopen, en een volstrekt contrast met het drukke verkeer op de oevers en over de moderne verkeersbruggen, en de luxe appartementen langs de beboste zuidoever van de droogstaande rivier. Prachtig, en wat een volstrekt andere wereld!

En terwijl een clubje reisgenoten gaan dineren in een sjiek restaurant, een paar anderen een saffraan-en-rozenwaterijsje gaan eten bij wat bekend staat als Iran's beste ijssalon, besluit ik naar ons hotel te gaan om in de extravagante hotelbar (over duizend-en-één-nachtensprookjes gesproken!) van zo'n overheerlijke frappuccino te genieten, al kletsend met de Duitssprekende Iranese ober die graag zijn talenkennis op peil wil houden. En zo loopt de eerste dag in deze mooie stad ten einde, morgen weer eentje vol bezienswaardigheden en mooie ogenblikken voor we weer naar Teheran terugkeren.

Teheran

Stel je eens voor, dat bij ons iedereen – van jong tot oud – gedichten van Joost van den Vondel kan citeren, zelfs gezongen! En dat het Vondelpark een nationale bedevaartplaats is, waar men vanuit het hele land naartoe komt om gezamenlijk aan lees- en voordrachtsessies te doen. Niet toch? Nou, hier in Iran doet men dat wel. In Shiraz ligt de grote Perzische dichter Khajej Shams-ed-Din Mohammed, beter bekend onder zijn ‘artiestennaam’ Hafez, begraven. Deze grote dichter, wiens volledige naam ‘Hij die de Koran uit zijn hoofd kan reciteren’ is, leefde van 1324 tot 1389, maar is nog steeds razend populair; er is

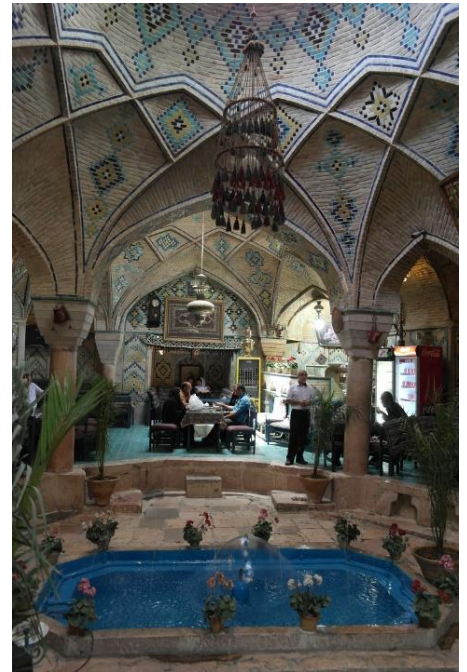

geen Iraniër in wiens boekenkast Hafez' Divan – zijn verzamelde gedichten – ontbreekt en in het dagelijkse taalgebruik kom je uitdrukkingen tegen die terug zijn te leiden naar Hafez.

Hetzelfde geldt voor de Perzische muziek; zowel de klassieke gezongen variant als de populaire meezingers, in restaurants en theehuizen zie je vaak een bandje staan en als die zo'n klapper spelen dan legt het publiek bestek of waterpijp neer en gaat massaal meezingen en – klappen, alhoewel, het zijn vrijwel altijd de vrouwen die

dat doen. Geweldig om dat mee te maken, we waren in zo'n theehuis in de bazaar van Kerman, gevestigd in een oude hamam, en dan zat je daar onder de oude gewelven, met een klaterende fontein en de zoete geur van de waterpijptabak en dan wordt er nog net geen polonaise gelopen – nee, de dames blijven klappend, meezingend en joelend op hun 'takht' (die typische, bedachtige zitbanken) zitten en lachen en knikken goedkeurend wanneer je als toerist op de maat meeklapt. De Iranese mannen gaan wat minder scheutig om met hun emoties. Afijn, in de teksten van de Iranese liedjes kom je dus ook de nodige invloeden van Hafez tegen.

Vandaag is onze laatste dag in dit verrassende en prachtige land met zijn lieve bevolking, en reizen we af naar Teheran voor onze thuisvlucht. Gisteren hebben we deze vakantie waardig afgesloten met een avondbezoek aan het Nasq-e-Jahanplein om de prachtige gebouwen en de koepels van de moskeeën in het zachte avondlicht te bewonderen en souvenirs te kopen, en hoe groot was onze verrassing dat kennelijk alle Isfahani dat ook doen! Nou ja, het plein bezoeken dus; het souvenirkopen laten ze aan de toeristen over.

Massaal komen op deze donderdagavond hele families, gewapend met picknickkleedjes en – manden op hun motorfietsjes aangezet om er een mooie avond van te maken. De kinderen dartelen heerlijk in de enorme, ondiepe fontein midden op het plein, gadegeslagen door hun zorgzame ouders en de grasvelden tussen de bloemenperken en struiken lijken wel op een Noordzeestrand tijdens een warme, zomerse zaterdag, zo druk zijn ze bezet. Je raakt dan makkelijk aan de praat met vooral jonge mensen, en weer zijn het de vrouwen die daarin het voortouw nemen. Een van hen – een jonge scheikundestudente – stelde ons voor aan haar hele familie; moeder, oma, zus en tantes met hun gezin, het was een waar opstootje en al handenschuddend gingen we uit elkaar na het uitwisselen van facebookgegevens om vrienden te worden. En later op de avond, al pratend met een studente in de klassieke Engelse letteren, kregen we van de picknickende familie vóór ons lekkernijtjes aangereikt. Wat een prachtige afsluiting, bijna ontroerend gewoon.

En ja, dan weer terug naar Teheran, een rit van ruim vierhonderd kilometer, voor het grootste gedeelte over de 'freeway'. Met onderweg een lunch bij een van die enorme wegristoranten die ook dienst doen als halteplaats voor de langeafstandsbussen, en waar je naast een klassiek restaurant een heuse hamburgertent hebt, plus een koffiëcorner en winkeltjes. Wij gaan voor de hamburger met 'French Friez' en beiden zijn voortreffelijk. En dan, net voor Teheran heb je een must voor de buitenlandse toerist: het megalomane mausoleum van

Khomeini. Het is een hangargroot gebouw met in het midden de tombe van de grote leider van de revolutie; kaassie voor de traditionalisten maar de jongere generatie moet er niet veel van hebben. Wel maken op deze snikhete vrijdag veel families gebruik van de airconditioningkoelte in de enorme hal; ze nestelen zich op de Perzische tapijten op de vloer en kinderen dollen en hollen in het rond.

Teheran zelf voelt als een soort van thuiskomst; de enorme stad, genesteld tegen de voet van het Alborzgebergte. Voor ons vertrek kunnen we nog gebruik maken van hetzelfde hotel als aan het begin van de reis, en ook dat voelt als een thuiskomst. Na douchen en een tukje doen verzamelen we op het comfortabele dakterras om

met een alcoholvrij biertje te genieten van het uitzicht over de stad en de daarachter gelegen bergen. En dan nog een verrassing: onze gids Mahboubeh viert vandaag haar 29^e verjaardag! Reisgenote Marijana heeft samen met onze chauffeur Ferhad een taart geregeld, dus voor het vertrek naar het vliegveld ontstaat er nog een klein feestje in de receptie. Mahboubeh is volslagen verrast en ontroerd, ook al

moet je geen mot met deze pittige tante hebben, ze heeft een hart van goud, en we zullen ze missen. Mahboubeh, Ferhad, al die andere lieve Iraniërs die we hebben ontmoet – maar ook het land met zijn enorme leegtes en prachtige steden, de heerlijke zoele avonden die uitnodigen om naar buiten te gaan en lekker op een terras te eten, die vreemde mix van religie en vrijgevochtenheid in dit land.

Bij ons allemaal heeft Iran zich een warme plek in ons hart veroverd; een veilig en sympathiek

land waar je rustig over straat kunt lopen (mits je oplet voor het chaotische verkeer), lekker kunt eten en vanzelf mensen ontmoet. Waard om te bezoeken, en zeker nu: met het opheffen van de embargo's zal het land meer toeristen aantrekken wat ongetwijfeld ten koste zal gaan van het eigen en oorspronkelijke karakter. Maar dat is peanuts vergeleken met de kansen die de mensen daar krijgen om meer vrijheid te verwerven; feitelijk is het land nu een repressieve dictatuur. Met name de jonge generatie heeft voldoende potentieel voor een 'Iranse Lente' – laten we daarop hopen, en ook dat dat in goede banen geleid zal gebeuren . .

Wil je de reis door het prachtige Iran zelf beleven? https://www.djoser.nl/rondreis_iran/14_dagen_iran/

verslag en foto's ©2015 Sil Castelein